

1. *Ligusticum mutellina* (L.) CRANTZ – koprniček bezobalný Tab. 81/2

Ligusticum mutellina (LINNAEUS) CRANTZ Stirp. Austr. 3:81, 1767. – Syn.: *Phellandrium mutellina* L. Sp. Pl. 255, 1753. – *Ligusticum meum* CRANTZ Stirp. Austr. 3:81, 1767. – *Aethusa mutellina* LAM. Fl. Franç. 3:443, 1779. – *Meum mutellina* GAERTNER Fruct. Sem. Pl. 106, tab. 23, 1788. – *Oenanthe purpurea* POIRET in Lam. Encycl. Méth. Bot. 4:530, 1798. – *Seseli mutellina* STEUDEL Nomencl. Bot. 2:771, 1821. – *Meon mutellina* ST-LAGER Ann. Soc. Bot. Lyon 7:130, 1880. – *Selinum mutellina* PRANTL Exkurs. Fl. Bayern 284, 1884. – *Mutellina purpurea* (POIRET) THELL. in HEGI Ill. Fl. Mittel-Eur. 5/2:1319, 1926.

Exsikáty: CALLIER Fl. Siles. Exs., no 1071. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 180. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 623. – Extra fines: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1086. – Fl. Olten. Exs., no 980. – MAGNIER Fl. Selecta Exs., no 554. – SCHULTZ Herb. Norm., no 484.

Oddenek válcovitý až vřetenovitý, černohnědý, čupřinatý. Lodyha lysá, (5–)10–50 cm vys., přímá, v hor. části chudě větvená, na bázi slabě rýhovaná, oblá, v hor. části hranatá, dutá. Přízemní listy dl. řapíkaté, krátce pochvaté, 7–30(–37) cm dl.; čepel 5–10(–17) cm dl., 2–7 cm šir., v obrysu vejčitá až podlouhle trojúhelníkovitá, 2–3× zpeřená; lístky řapíkaté, úkrojky niťovité, 3–5(–10) mm dl., (0,3–)0,5–1,5 mm šir., na konci zašpičatělé; lodyžní listy 1–2, přisedlé na dlouhých pochvách, malé, nanejvýše 2× zpeřené, koncové úkrojky tenké, niťovité. Okolík se 7–10 okolíčky, stopky hranaté, v době květu na hranách s krátkými papilami; obal opadavý, z 1–2 krátkých, úzce kopinatých listenů; obalíčky vytrvávající, ze 3 a více

kopinatých, dl. zašpičatělých, světle zelených, tmavozeleně kýlnatých listenů, stejně dlouhých jako květní stopky. Kališní cípy nezřetelné; korunní lístky eliptické až obvejčité, 1,0–1,5 mm dl., bílé, růžové až nafialovělé, na vrcholu přehnuté, slabě paprskující; stylopodium kuželovité. Merikarpia 4–6 mm dl., 2–3 mm šir., lysá, hladká, hnědá se světlejšími žebry. VI–VIII. Hkf.

2n = 22 (ČR: 97. Hr. Jes.)

Ekologie a cenologie: Horské louky, hole a nivy, okraje světlých horských lesů, kosodřevina. Půdy vlhčí, humózní, zásobené živinami, kamenité i hlinité, u nás pouze na silikátovém podkladu. Ve společenstvech svazů *Calamagrostion villosae*, *Calamagrostion arundinaceae*, *Juncion trifidi*, *Salicion herbaceae*, *Adenostyilion* a *Pinion mughii*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně až vzácně v oreofytiku, ojediněle v mezofytiku; od submontánního po subalpínský stupeň, s těžištěm rozšíření v montánním stupni (min.: Horní Pootaví, údolí Otavy u Čeňkovy pily, ca 650 m; max.: Hrubý Jeseník, Praděd, 1 460 m). § Δ – Mapy: SLABÝ 1966:18; NĚMEČKOVÁ in HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 1971:286, 1973; SLAVÍK in Květena ČR 5:42, 1997.

M: 37a. Hor. Poot. (údolí Otavy u Čeňkovy pily). – O: 88b. Šum. pláně, 88d. Boub.-stož. hor., 95. Orl. hory, 96. Král. Sněž., 97. Hr. Jes.

Celkové rozšíření: Hory j. a stř. Evropy od j. Francie přes Alpy, Karpaty, do Černé Hory, Makedonie, Albánie a Bulharska. – Mapy: LEUTE 1970:470.

35. *Meum* MILL. – koprník *)

Meum MILLER Gard. Dict. Abr., ed. 4., 1754. – Syn.: *Athamanta* L. Sp. Pl. 245, 1753 p. p. – *Eumeum* BAILLON Hist. Pl. 7:210, 1879. – *Meon* ST-LAGER Ann. Soc. Bot. Lyon 7:130, 1880 p. p.

Lit.: PRINZ K. (1931): Das inselartige Auftreten der Bärwurz (*Meum athamanticum* Jacq.) zwischen Erzgebirge und Sudenten. Natur u. Heimat, Aussig, 2:86–87. – SLABÝ P. (1966): Rozšíření koprníku (*Meum athamanticum* Jacq.) a koprničku (*Ligusticum mutellina* Crantz) v Československu. Opera Corcont. 3:15–22. – LEUTE G. H. (1969): Untersuchungen über den Verwandtschaftskreis der Gattung *Ligusticum* L. (Umbelliferae) I. Ann. Naturhist. Mus. Wien 73:55–98. – PROCHÁZKA F. et ČERNOHOUS F. (1974): Středoevropská východní hranice rozšíření druhu *Meum athamanticum* Jacq. Preslia 46:246–252.

Vytrvalé lysé byliny se silným oddenkem, po rozemnutí aromatické. Lodyha přímá, chudě větvená. Listy v obrysu podlouhle vejčité až trojúhelníkovité, 3–4× zpeřené, řapíkaté. Okolík složený, ± vypouklý; obal většinou chybí, obalíčky vytvořeny. Květy oboupohlavné nebo samčí, bílé nebo načervenalé. Dvounažky podlouhle vejcovité, slabě zploštělé; merikarpia s 5 vyniklými, ale nekřídlatými hlavními žebry; sekreční kanálky nejčastěji po 4 ve valekulách a 8 na komisurální straně. – Monotypický rod rozšířený pouze v Evropě.

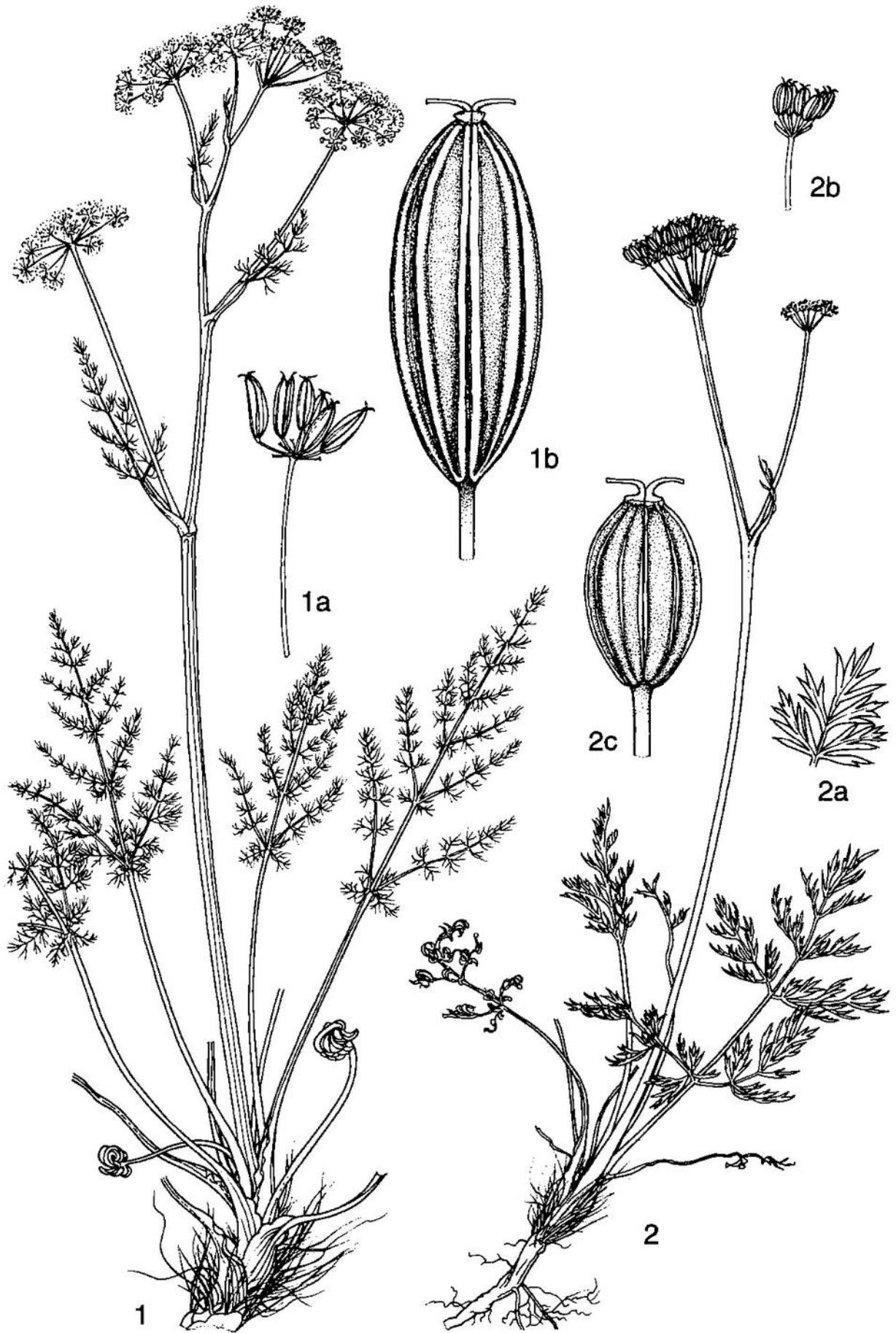
1. *Meum athamanticum* JACO. – koprník štětino-listý Tab. 81/1

Meum athamanticum JACQUIN Fl. Austr. 4:2, tab. 303, 1776. – Syn.: *Athamanta meum* L. Sp. Pl. 245, 1753. – *Meum vulgare* HILL Brit. Herb. 404, 1756. – *Ligusticum meum*

CRANTZ Stirp. Austr., ed. 2, 1:199, 1769. – *Seseli meum* SCOP. Fl. Carniol. 1:212, 1772. – *Ligusticum capillaceum* LAM. Fl. Franç. 3:454, 1779. – *Aethusa meum* MURRAY Syst. Veg., ed. 14:287, 1784. – *Meum athamanta* PERS. Syn. Pl. 1:319, 1805. – *Eumeum athamanticum* BAILLON Hist. Pl. 7:210, 1879.

*) Zpracoval A. Čvančara

Tab. 81: 1 *Meum athamanticum*, 1a – plodenství, 1b – plod. – 2 *Ligusticum mutellina*, 2a – lístek, 2b – plodenství, 2c – plod.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 75. – Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 445. – Fl. Exs. Reipubl. Českoslov., no 1347. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 370. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 623b. – Extra fines: CALLIER Fl. Siles. Exs., no 1070. – DÖRFLER Herb. Norm., no 4669. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 1328. – GANDOGER Fl. Gall. Exs., no 812. – REICHENBACH Fl. Germ. Exs., no 3035. – SCHULTZ Herb. Norm., no 503.

Oddenek válcovitý, vícehlavý, hustě a dl. čupřinatý. Lodyha 10–60 cm vys., přímá, hranatě rýhovaná, chudě větvená, bezlistá nebo s 1–2 listy. Listy řapíkaté, většinou přízemní, sytě zelené, v obrysu podlouhle vejčité až trojúhelníkovité, 3–4× zpeřené; lístečky (úkrójky) jemné, niťovité, 4–6 mm dl., 0,2 mm šir., na vrcholu zašpičatělé, dol. úkrójky lístků křížem přisedlé. Okolíky s 3–15 okolíčky, obal většinou chybí nebo je tvořen 2 štětinovitými listeny, listeny obalíčků malé, štětinovité. Okrajové květy a 1 prostřední květ okolíčku oboupohlavné, ostatní samčí; kalich nezřetelný; korunní lístky vejčité, 1,5–2,0 mm dl., 0,8–1,2 mm šir., bílé nebo načervenalé, na vrcholu přehnuté a slabě vykrojené; stylopodium nízce kuželovité. Merikarpia 5–10 mm dl., 2,5–5,0 mm šir., lysá, červenohnědá. VI–VIII. Hkf.

2n = 22 (ČR: 85. Kruš. hory)

Ekologie a cenologie: Horské louky a hole, rašelinné louky, pastviny. Na půdách vlhčích, v létě vysychavých, kamenitých i hlinitých, často humózních, vesměs na silikátovém podkla-

du. Ve společenstvech svazů *Polygono-Trisetion* (diagnostický druh), *Nardion* a *Violion caninae*. V Krušných a v Jizerských horách tvoří významnou součást tzv. „meových“ nebo „koprnickových“ luk.

Rozšíření v ČR: Pouze v mezofytiku a oreofytiku pohraničních pohoří a v přilehlých územích z. a s. části republiky. V termofytiku zaznamenán jediný přechodný druhotný výskyt ve fyt. o. 6. Džbán (u železniční stanice Kladno). Od suprakolinního do supramontánního stupně s těžištěm rozšíření v montánním stupni. (min.: Lipová u Šluknova, 380 m; max.: Krušné hory, Klínovec, ca 1 200 m). § Δ – Mapy: SLABÝ 1966:18; NĚMEČKOVÁ in HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 1971: 285, 1973; SLAVÍK in Květena ČR 5:43, 1997.

M: 22. Halštr. vrch. (Rotava), 25. Kruš. podh. (Meziboří, ? †), 29. Doup. vrch. (Pustý zámek, ? †), 47. Šlukn. pah., 48. Luž. kotl. (mezi Rumburkem a Studánkou), 50. Luž. hory (Křížový Buk), 54. Ješ. hřb. (Hlubocký hřeben). – O: 85. Kruš. hory, 92. Jiz. hory, 93. Krk.

Dříve byl pěstován jako aromatická a léčivá rostlina. Na některých místech setrvává dodnes jako zbytek bývalé kultury nebo dokonce zplaněl (Žďárské vrchy, Karlštejn u Svatky).

Celkové rozšíření: Hory od jz. Evropy (s. Španělsko, j. Francie) po stř. Evropu, na severu v s. Anglii, Skotsku a Walesu, j. Norsku a Švédku, na jihu v Apeninách, Rumunsku a na Balkáně (Bulharsko, Bosna, Hercegovina, Černá Hora a Albánie). Středoevropská v. hranice rozšíření prochází Bystřickými horami v Polsku a Krkonošemi. – Mapy: MEUSEL et al. 1965:315; LEUTE 1969:93; WEINERT Flora, ser. B, 159:417, 1970; WEINERT et SCHUBERT Hercynia 15:364, 1978; HULTĚN NE 1986:703.

36. *Selinum* L. – olešník *)

Selinum LINNAEUS Sp. Pl., ed. 2, 350, 1762, nom. cons.

Vytrvalé byliny s vícehlavým oddenkem. Lodyhy přímé, vynikle rýhované, ostře hranaté. Listy dl. řapíkaté, 3–4× zpeřené; koncové úkrójky podlouhle čárkovité, zakončené bělavou osinkatou špičkou. Okolíky z 15–30 okolíčků; obal většinou chybí, obalíčky vyvinuty. Kalich nezřetelný, koruna bílá nebo narůžovělá. Dvounažky vejcovitě okrouhlé, podél hřbetu mírně smáčklé, křídlatě hranaté; merikarpia s 5 vyniklými žebry; sekreční kanálky málo zřetelné, pod rýhami. – Jediný druh původní v Evropě. – Protandr. Entomogam.

1. *Selinum carvifolia* (L.) L. – olešník kmínolistý Tab. 77/2

Selinum carvifolia (LINNAEUS) LINNAEUS Sp. Pl., ed. 2, 350, 1762. – Syn.: *Seseli carvifolia* L. Sp. Pl. 260, 1753 p. p. – *Selinum angulatum* LAM. Fl. Franç. 3:419, 1779. – *Angelica carvifolia* SPRENGEL in R. et SCH. Syst. Veg. Linn. 6:606, 1820.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 446, 1249. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1051. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1326. – Fl. Polon. Exs., no 351. – Fl. Rom. Exs., no 2956. – Fl. Siles. Exs., no 813. – HAYEK Fl. Stir. Exs., no 648. – Herb. Fl. Ross., no 565. – MAGNIER Fl. Selecta Exs., no 552.

Vytrvalé lysé byliny. Oddenek vícehlavý, slabě čupřinatý. Lodyha přímá, (30–)50–80(–100) cm

vys., v hor. části větvená, po celé délce vynikle rýhovaná, ostře hranatá, zejména pod okolíkem úzce křídlatě hranatá, listnatá. Listy přízemní a dol. lodyžní 3–4× zpeřené, s pochvovitě rozšířeným řapíkem; čepel v obrysu trojboce vejčité, dl. řapíkatá, zpravidla 15–30 cm dl., lístky řapíkaté, peřenosečné, v obrysu vejčité s cípy úkrójků podlouhle čárkovitými, plochými, na vrcholu slabě drsnými a zakončenými výraznou bělavou osinkatou špičkou; hor. listy v obrysu menší a méně členěné. Okolíky husté, složené z 15–20(–30) okolíčků; stopky okolíků i okolíčků hranaté a drsné; obal většinou chybí; listeny obalíčků četné, čárkovité

*) Zpracoval B. Křísa